CZU: 930.253:929:81(478) https://doi.org/10.59295/drgl2025.40

FONDUL DE ARHIVĂ PERSONAL AL MEMBRULUI CORESPONDENT TATIANA ILIAȘENCO (1916–1984), DIN FOSTA ARHIVĂ ȘTIINȚIFICĂ A AȘM

THE PERSONAL ARCHIVE FUND OF CORRESPONDING MEMBER TATIANA ILIAȘENCO (1916–1984), FROM THE FORMER SCIENTIFIC ARCHIVE OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF MOLDOVA

Lidia PRISAC

doctor în istorie, conferențiar universitar
Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, RM
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3406-3670

Ion Valer XENOFONTOV

doctor în istorie, conferențiar universitar
Facultatea de Istorie și Filosofie /Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, RM
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5993-1235

Iulian SALAGOR

cercetător științific
Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, RM
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-4601-6950

Abstract. ***The article presents the personal collection of correspondent member Tatiana Iliașenco (1916–1984), a linguistics specialist, concerned with the history of language. She studied the theory of historical grammar, the writer's language and style, determined problems of Romance philology in a general linguistic framework, including the problem of contacts, bilingualism and interference, internal and external factors of syntactic typology. Following the inventory of the collection, it was found that it contains a single inventory, which includes 29 files. The chronological framework of the documents corresponds to the period 1926–1985. The inventory itself includes four sections: Scientific works; Materials of scientific and public activities; Materials collected by Tatiana Iliașenco; Documents of the commission on the examination of the scientific heritage of corresponding member Tatiana Iliașenco.***

Keywords: *Tatiana Iliașenco, professor, corresponding member, history of language, history of science, archival studies, Academy of Sciences of the Moldovan SSR, Bessarabia, Moldavian SSR.*

PRELIMINARII

La 8 mai 1985, în conformitate cu Ordinul nr. 25 al Institutului de Limbă şi Literatură al Academiei de Ştiinţe a RSSM, a fost numită comisia privind examinarea patrimoniului ştiinţific lăsat de membrul corespondent al AŞ a RSSM Tatiana Iliaşenco. De comun acord cu rudele acesteia au fost analizate materialele rămase în biroul Tatianei Iliaşenco. Pe lângă selectarea documentelor, comisia a efectuat şi sistematizarea materialelor în câteva secţiuni. Ulterior, membrii familiei au transmis materialele spre păstrare Arhivei Ştiinţifice Centrale a AŞ a RSSM (actualmente Secţia Arhivă. Restaurare şi patologie a documentelor aflată în subordinea Bibliotecii Ştiinţifice [Institut] „Andrei Lupan" din cadrul Universităţii de Stat din Moldova), unde au fost primite şi ordonate de specialistul R.A. Forş. Astfel, fondul personal al membrului corespondent Tatiana Iliaşenco (Fondul 34) a fost constituit din 29 unităţi de păstrare, clasificat în patru secţiuni principale: I. Lucrări ştiinţifice; II. Materiale ale activităţilor ştiinţifice şi publice; III. Materialele colectate de Tatiana Iliaşenco; IV. Documente ale comisiei privind examinarea patrimoniului ştiinţific al membrului corespondent Tatiana Iliaşenco.

REPERE BIOGRAFICE

Lingvistul Tatiana Iliaşenco (1916–1984) s-a născut în oraşul Odesa în familia de muncitori Zabela. Tatăl, Pavel, lucra şofer, iar mama era casnică şi practica meseria de croitoreasă. În perioada interbelică, protagonista a absolvit Liceul de Fete nr. 1 „Regina Maria" din Chişinău, urmând, din 1933, Facultatea de Filologie şi Filosofie a Universităţii Mihăilene din Iaşi. În 1938 aceasta obţine calificarea de profesor de limbă latină şi greacă.

În perioada 1940–1952, Tatiana Iliaşenco a activat în calitate de profesor de şcoală şi redactor literar la gazeta *Moldova socialistă (Социалистическая Молдова)* şi la revista *Femeia Moldovei* (*Фемея Молдовей*). Între 1953 şi 1956 a continuat studiile de doctorat în cadrul Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură al Academiei de Ştiinţe a URSS, scriind şi susţinând în 1958 teza pe tema *Verbul „a fi" în limba „moldovenească"*. Ulterior, a activat în calitate de cercetător ştiinţific stagiar (1957–1961) şi cercetător ştiinţific superior (1961–1977). În mai 1962, Tatianei Iliaşenco i s-a conferit titlul ştiinţific de cercetător ştiinţific superior la specialitatea *Limba „moldovenească"*. În octombrie 1973, în cadrul Institutul de Lingvistică al Academiei de Ştiinţe a URSS, Tatiana Iliaşenco a susţinut teza de doctor habilitat pe tema: *Relaţiile lingvistice ruso-moldoveneşti în sistemul sintaxelor*[1]. În 1976 a fost aleasă membru corespondent al AŞ a RSS Moldoveneşti, iar din 1977 a devenit şef de sector şi preşedinte al Consiliului ştiinţific în probleme de sociolingvistică la acelaşi institut reorganizat în Institutul de Limbă şi Literatură al AŞ a RSS Moldoveneşti[2]. În cadrul instituiei ştiuinţifice, din iniţiativa Tatianei Iliaşenco au avut loc manifestările ştiinţifice cu genericul *Шишмаревские чтения (Lecturi Şişmariene)*[3], care s-au soldat cu publicarea a trei culegeri de articole (1981–1982).

[1] Arhiva Ştiinţifică Centrală a Academiei de Ştiinţe a Moldovei (infra: AŞCAŞM), F.1, inv. 3, d. 7393, ff. 127-129; inv. 4, d. 99, ff. 5-6; F. 34, inv. 1, d. 1, ff. 9-11; d. 22, ff. 1-9.

[2] *Ibidem.*

[3] Manifestare ştiinţifică dedicată memoriei academicianului Vladimir Şişmarev (1875–1957), specialist în limbi şi literaturi romanice.

Tatiana Iliaşenco a publicat peste 100 de lucrări ştiinţifice, printre care monografiile: *Verbul „a fi" în limba moldovenească* (1957); *Limba şi stilul poeziei lui Vasile Alecsandri* (1961); *Contactele dintre limbi pe baza relaţiilor slavo-moldoveneşti* (1979); *Formarea limbilor romanice literare. Limba ‚moldovenească* (1983) ş.a., lucrări care au avut ecouri pozitive în presa timpului. Tatiana Iliaşenco a fost preocupată de istoria limbii, a studiat teoria gramaticii istorice, limba şi stilul scriitorului, a determinat probleme de filologie romanică într-un cadru general lingvistic, inclusiv problema contactelor, a bilingvismului şi a interferenţelor, a factorilor interni şi externi de tipologie sintactică[4].

Tatiana Iliaşenco a făcut parte din colectivul de autori ai lucrărilor: *Curs de gramatică istorică a limbii moldoveneşti* şi *Dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*. A pregătit şi publicat broşura de popularizare *Limba noastră este bogăţia noastră* (în limba „moldovenească", 1984).

Rezultatele cercetărilor efectuate asupra problemelor lingvistice comune – *Contacte lingvistice în baza relaţiilor slavone-moldoveneşti* – au fost prezentate de către Tatiana Iliaşenco la Congresele Internaţionale de Lingvistică şi Filologie Romanică din Varna (VII), Kiev (IX), Bucureşti (X), Bologna (XI), Viena (XII) şi Napoli (XIV), inclusiv la toate conferinţe ştiinţifice republicane şi unionale. A publicat rezumate în materialele congreselor internaţionale (Quebec, Palma de Mallorca, Aix-en-Province).

Tatiana Iliaşenco a fost membru al redacţiei revistei *Limba şi literatura moldovenească*, membru al Consiliului ştiinţific al Institutului de Limbă şi Literatură al AŞ a RSSM, membru al Consiliul Internaţional de Slavistică. Pentru realizările obţinute în domeniul ştiinţei şi în activitatea pedagogică a fost distinsă cu un şir de diplome de onoare, fiindu-i conferite titlurile de Eminent al Învăţământului Public şi de laureat al laureat al Premiului de Stat al RSS Moldoveneşti în domeniul ştiinţei şi tehnicii[5].

STRUCTURA ŞI CONŢINUTUL FONDULUI

În urma decesului Tatianei Iliaşenco, survenit la 20 noiembrie 1984, la Institutul de Limbă şi Literatură al AŞ a RSSM a fost creată o comisie privind examinarea patrimoniului ştiinţific lăsat de membrului corespondent al AŞ a RSSM în domeniul filologiei. Documente şi materiale cu referire la viaţa şi activitatea ştiinţifică a filologului Tatiana Iliaşenco au fost transferate spre păstrare Arhivei Ştiinţifice Centrale. Drept urmare, a fost constituit Fondul 34 format dintr-un singur inventar ce include 29 u.p. corespunzătoare perioadei 1926–1985. Inventarul a fost clasificat în patru secţiuni:

I. Materiale ale activităţilor ştiinţifice şi publice (1954–1984). Secţiunea conţine planuri individuale de învăţământ, de lucru; articole, rezumate, texte de discursuri, rapoarte de lingvistică; teza de doctorat şi autoreferatul lucrării de doctor în ştiinţe filologice (1958); autoreferatul tezei de doctor habilitat în ştiinţe filologice (1973), documente şi materiale pentru teză; materiale pentru monografia *Bazele lingvisticii balcanice*; materiale despre cursul istoriei limbii „moldoveneşti"; însemnări privind lucrarea *Limba şi stilul poeziei lui V. Alecsandri* etc.

[4] Vera Ghedrovici, Maria Şveţ, Valeria Matvei, Ion Madan, Elenu Perju, Vlad Pohilă, *Calendar Naţional, 2006*, Chişinău, Editura Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, 2006, p. 40.

[5] *Tatiana Iliaşenco*. În: *Membrii Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Dicţionar (1961–2006)*, Chişinău, Î.E.P. Ştiinţa, 2006, pp. 212-213.

II. Documente și materiale biografice, fotografii (1926–1984). Secțiunea include: copii ale diplomelor de studii, diplome de doctor (1958), doctor habilitat (1974); certificat de cercetător științific superior (1961), certificat de membru corespondent al Academiei de Științe a RSSM (1976), certificat de membru al Secției de Limba Moldovenească a Consiliului Educațional și Metodologic al Ministerului Învățământului al RSSM, certificate pentru diferite evenimente jubiliare; legitimități, autobiografii; cărți de vizită; fotografii din diferiți ani etc.

III. Materialele colectate de Tatiana Iliașenco (1955–1984). Secțiunea include: cărți, articole și alte materiale cu autografe și dedicații primite de la colegii de breaslă printre care: В.В. Виноградов, *Изучение русского литературного языка за последнее десятилетие* (1955); Д.Е. Михальчи, *Заметки о румынском языкознании* (1959); L. Gáldi, *Les variété expressives de l'hendecasyllabe dans la poésie de Michiel Eminescu* (1962); V. Hořejší, *Chronologie relative et linguistique structurale* (1964); Academia Republicii Socialiste România, *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani. Extras* (1965); S. Stati, *Noțiunea de „funcție" în gramatică. Extras* (1967); I. Iordan, *Tradiții și succese ale științelor filologice. Extras* (1967); *Actele celui de-al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică. Extras.* (1970); *Limba română. Extras* (1972*)*; *Limba română. Extras* (1977; Т.В. Шишмарева, *Выставка произведений. Каталог* (1974); prospecte și programe ale simpozioanelor, conferințelor internaționale; scrisori, cărți poștale, cărți de vizită de la colegii din străinătate etc.

IV. Documente ale comisiei privind examinarea patrimoniului științific al membrului corespondent Tatiana Iliașenco (1985). Secțiunea include: o scrisoare de intenție, act de primire-predare, proces-verbal al ședinței comisiei privind examinarea patrimoniului științific lăsat de membrul corespondent Tatiana Iliașenco.

I. Materiale ale activităților științifice și publice

1. Индивидуальный учебный план на 1954 год аспирантки Т.П. Ильяшенко, 1954 г., 2 с.
2. Индивидуальные планы работы Т.П. Ильяшенко, научного сотрудника, на 1957 г., 1958 и 1959 гг. Календарный план работы Т.П. Ильяшенко, ст. научного сотрудника, на 1965 г., 1957–1965 гг., 16 с.
3. Диссертация и автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук (1958) Т.П. Ильяшенко; предварительный план диссертации, 1954–1958 гг., 299 с.
4. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук (1973) Т.П. Ильяшенко, документация и материалы к диссертации Т.П. Ильяшенко, 1961–1973 гг., 55 с.
5. Т.П. Ильяшенко, *Основы балканского языкознания*, материалы для монографии, 110 с.
6. Т.П. Ильяшенко, материалы по курсу истории молдавского языка (рукописный и машинописный тексты, не опубликованы, на молд. языке), 132 с.
7. Т.П. Ильяшенко, черновики к работе *Язык и стиль поэзии В. Александри* (рукописные и машинописные тексты, на молд. языке), 151 с.
8. Т.П. Ильяшенко, статьи, рефераты, тексты выступлений, докладные записки, 1961–1983 гг., 71 с.

9. Т.П. Ильяшенко, статьи по языкознанию, опубликованные в периодической печати (на русском, молдавском, иностранных языках), 1954–1980 гг., 293 с.
10. Т.П. Ильяшенко, материалы по вопросам языкознания (рукописные и машинописные тексты на русском и молдавском языках), 1955–1981 гг., 88 с.
11. Т.П. Ильяшенко, статьи, оттиски статей, тезисы докладов (на русск., молд., иностранных языках), 1956–1979, 39 с.
12. Т.П. Ильяшенко, статья в журнале *Советская женщина* (на русск. и французском языках), вырезки из газет (на русск. и молд. языках) 1957–1978 гг., 96 с.
13. Т.П. Ильяшенко, отзывы на диссертации, критические заметки на книге Гожина Г.М. *Исследования по молдавской орфоэпии* (на русск. и молд. языках), 210 с.
14. Т.П. Ильяшенко, отчеты о работе за 1979 год (рукописный текст), 1981 (машинописный текст), 1979–1981, 9 с.
15. Т.П. Ильяшенко, доклады и выступления на международных конгрессах, всесоюзных конференциях, совещаниях; обоснования и отчеты об участии в них, другие материалы, 1967–1983 гг., 131 с.
16. Статьи, рецензии, отзывы о работах Т.П. Ильяшенко (на кандидатскую и докторскую диссертации, на монографии, на другие научные труды, 1958–1974 гг., 53 с.
17. Рабочие материалы проблемного совета *Особенности и перспективы развития молдавского национального языка*, приглашения на *Шишмаревские чтения* и др., 1977–1984 гг., 62 с.

II. Documente și materiale biografice, fotografii

18. Копии дипломов, другие материалы Т.П. Ильяшенко (урожд. Забела) о получении образования, 1926–1939 гг., 37 с.
19. Дипломы кандидата наук (1958), доктора наук (1974), аттестат ст. научного сотрудника (1961), свидетельство члена-корреспондента Академии наук МССР (1976) Т.П. Ильяшенко, 1958–1976 гг., 4 с.
20. Удостоверения Т.П. Ильяшенко к юбилейным медалям 100 лет со дня рождения В.И. Ленина и Ветеран труда; удостоверения личности, удостоверения члена-корреспондента АН МССР, члена секции молдавского языка учебно-методического Совета Министерства просвещения МССР, 1957–1984 гг., 7 с.
21. Почетные грамоты Президиума Верховного Совета МССР, аттестат ВДНХ МССР о награждениях Т.П. Ильяшенко, 1946–1984 гг., 7 с.
22. Характеристики на Т.П. Ильяшенко, 1957–1984 гг., 9 с.
23. Записные книжки, визитные карточки Т.П. Ильяшенко, 9 с.
24. Фотографии разных лет Т.П. Ильяшенко, 1958–1979 гг., 62 с.

III. Materialele colectate de Tatiana Iliașenco

25. Книги, авторские оттиски статей, ксерокопии и др. материалы с автографами и дарственными надписями Т.П. Ильяшенко от советских и зарубежных ученых, деятелей культуры, 1955–1978 гг., 26 с.
26. Проспекты и программы международных и всесоюзных симпозиумов, конференций и совещаний, пригласительные билеты, 1958–1983 гг., 35 с.
27. Письма, поздравления (телеграммы, открытки) Т.П. Ильяшенко от коллег и друзей, 1961–1981 гг., 181 с.

28. Письма, открытки, визитные карточки от зарубежных коллег Т.П. Ильяшенко, 1957–1984 гг., 103 с.

IV. Documente ale comisiei privind examinarea patrimoniului ştiinţific al membrului corespondent Tatiana Iliaşenco

29. Сопроводительное письмо, акт обследования, протокол заседания комиссии, сдаточная опись документов, 1985 г.

CONSIDERAŢII FINALE

În urma cercetării patrimoniului ştiinţific concentrat în Fondul personal al membrului corespondent Tatiana Iliaşenco putem menţiona faptul că acesta reflectă pe deplin informaţiile biografice, activitatea ştiinţifică, didactică şi socială a filologului. Fondul în sine este unul foarte valoros întrucât relevă istoria unui om de ştiinţă supus intemperiilor vremii, care s-a format ca specialist în domeniul filologiei în perioada interbelică, în cadrul României Regale, şi şi-a continuat activitatea în contextul Uniunii Sovietice, când limba română la Chişinău a devenit limba „moldovenească”.

Bibliografie

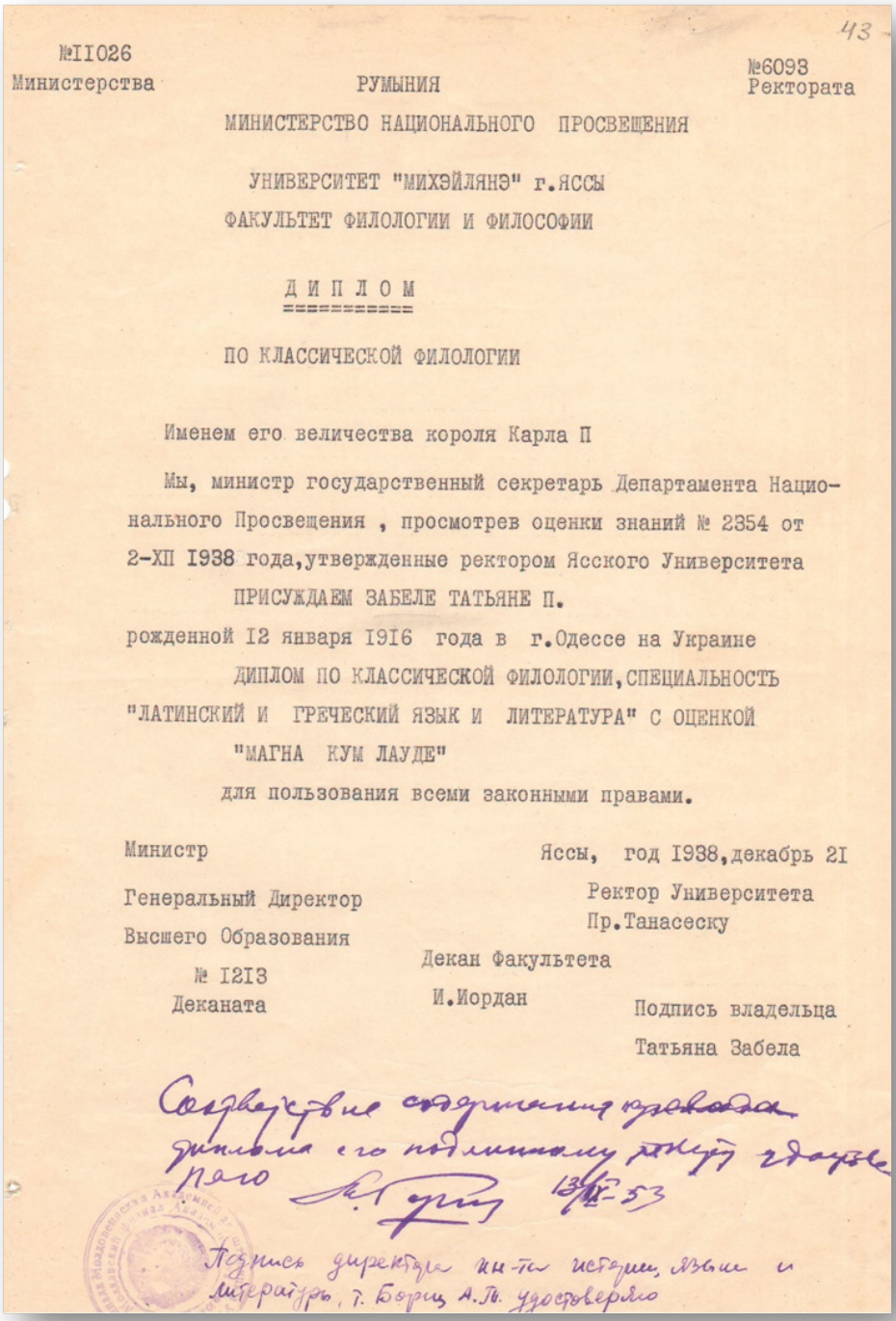
1. Arhiva Ştiinţifică Centrală a Academiei de Ştiinţe a Moldovei, F.1, inv. 3, d. 7393, ff. 127-129; inv. 4, d. 99, ff. 5-6; F. 34, inv. 1, d. 1, ff. 9-11; d. 22, ff. 1-9.
2. Ghedrovici Vera, Şveţ Maria, Matvei Valeria, Madan Ion, Perju Elenu, Pohilă Vlad, *Calendar Naţional, 2006*, Chişinău, Editura Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, 2006, p. 40.
3. *Iliaşenco Tatiana*. În: *Membrii Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Dicţionar (1961–2006)*, Chişinău, Î.E.P. Ştiinţa, 2006, pp. 212-213.

ANEXE. SURSE ICONOCRAFICE

Tatiana Iliaşenco (Zabela) (1953–1956). AŞCAŞM, F. 1, inv. 4, d. 99, f. 3.

43

№II026
Министерства

№6093
Ректората

РУМЫНИЯ

МИНИСТЕРСТВО НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ

УНИВЕРСИТЕТ "МИХЭЙЛЯНЭ" г.ЯССЫ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОЛОГИИ И ФИЛОСОФИИ

Д И П Л О М

ПО КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОЛОГИИ

Именем его величества короля Карла П

Мы, министр государственный секретарь Департамента Национального Просвещения , просмотрев оценки знаний № 2354 от 2-XП I938 года,утвержденные ректором Ясского Университета

ПРИСУЖДАЕМ ЗАБЕЛЕ ТАТЬЯНЕ П.

рожденной I2 января I9I6 года в г.Одессе на Украине

ДИПЛОМ ПО КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОЛОГИИ,СПЕЦИАЛЬНОСТЬ "ЛАТИНСКИЙ И ГРЕЧЕСКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА" С ОЦЕНКОЙ "МАГНА КУМ ЛАУДЕ"

для пользования всеми законными правами.

Министр

Генеральный Директор
Высшего Образования

№ I2I3
Деканата

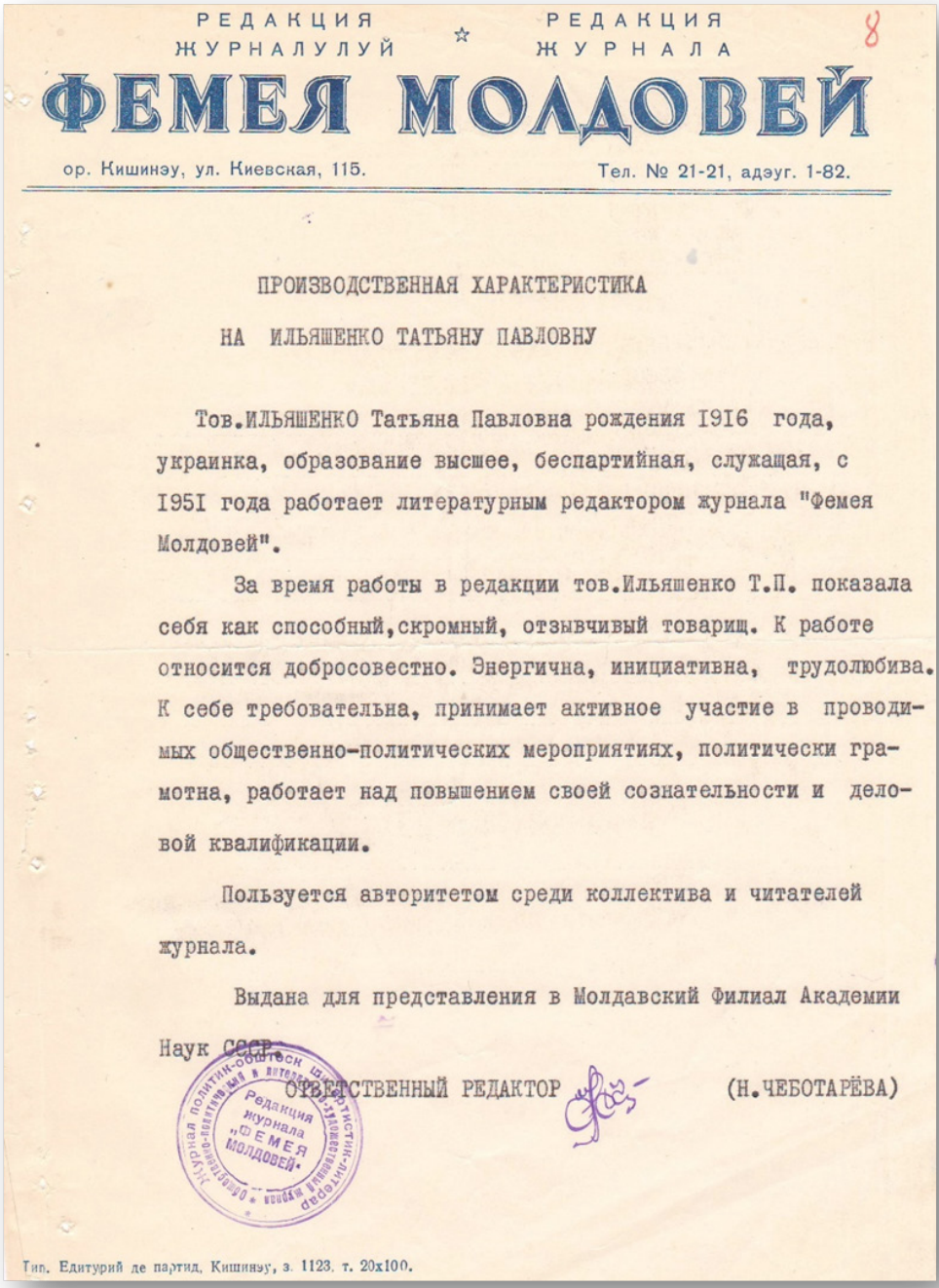
Яссы, год I938,декабрь 2I

Ректор Университета
Пр.Танасеску

Декан Факультета
И.Иордан

Подпись владельца
Татьяна Забела

Copia în limba rusă a Diplomei de licență la specialitatea Limba şi literatura latină și greacă, Universitatea Mihăileană din Iași, Facultatea de Filologie şi Filosofie, 1938. Teza de licență susținută cu calificativul *Magna cum laude*. AŞCAŞM, F. 1, inv. 4, d. 99, f. 43.

РЕДАКЦИЯ ЖУРНАЛУЛУЙ ☆ РЕДАКЦИЯ ЖУРНАЛА

8

ФЕМЕЯ МОЛДОВЕЙ

ор. Кишинэу, ул. Киевская, 115. Тел. № 21-21, адэуг. 1-82.

ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

НА ИЛЬЯШЕНКО ТАТЬЯНУ ПАВЛОВНУ

Тов.ИЛЬЯШЕНКО Татьяна Павловна рождения 1916 года, украинка, образование высшее, беспартийная, служащая, с 1951 года работает литературным редактором журнала "Фемея Молдовей".

За время работы в редакции тов.Ильяшенко Т.П. показала себя как способный,скромный, отзывчивый товарищ. К работе относится добросовестно. Энергична, инициативна, трудолюбива. К себе требовательна, принимает активное участие в проводимых общественно-политических мероприятиях, политически грамотна, работает над повышением своей сознательности и деловой квалификации.

Пользуется авторитетом среди коллектива и читателей журнала.

Выдана для представления в Молдавский Филиал Академии Наук СССР.

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР (Н.ЧЕБОТАРЁВА)

Редакция журнала „ФЕМЕЯ МОЛДОВЕЙ"

Тип. Едитурий де партид, Кишинэу, з. 1123. т. 20x100.

Recomandare eliberată de redactorul responsabil al revistei *Femeia Moldovei* pe numele Tatianei Iliaşenco pentru a fi prezentată Filialei Moldoveneşti a Academiei de Ştiinţe a URSS. AŞCAŞM, F. 1, inv. 4, d. 99, f. 8.

Tatiana Iliașenco (a doua din dreapta) la Cernăuți, 1958.
AȘCAȘM, F. 34, inv. 1, d. 24, f. 49.

Tatiana Iliașenco (prima din dreapta), într-o discuție cu Eugénie Cotton, 1960.
AȘCAȘM, F. 34, inv. 1, d. 24, f. 4.

Cercetători ştiinţifici de la Academia de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti (Alexandru Moşanu, Nikolai Mohov, Eugen Russev, Tatiana Iliașenco [al doilea rând, pe dreapta] ș.a.) în Polonia, 1965. AȘCAȘM, F. 34, inv. 1, d. 24, f. 43.

Tatiana Iliașenco (ultimul rând din stânga), într-o pauză, Polonia, 1965. AȘCAȘM, F. 34, inv. 1, d. 24, f. 35.

Tatiana Iliașenco (prima din stânga) într-o excursie organizată
în cadrul celui de-al X-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie
Romanică, București, 1967. AȘCAȘM, F. 34, inv. 1, d. 24, f. 31.

Tatiana Iliașenco (a treia din stânga Tatiana Iliașenco) într-o excursie organizată în cadrul celui de-al XIV-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică, Napoli, 1971. Fondul fotografic al AȘCAȘM.

№ 576

Диплома де фацэ есте елибератэ

Лауреатулуй Премиулуй де Стат ал РСС Молдовенешть
ын домениул штиинцей ши техничий

ИЛЬЯШЕНКО
Татиана Павловна

Локцинторул прешединтелуй ал Комитетулуй пентру Премиле де Стат але РСС Молдовенешть ын домениул штиинцей ши техничий
Д. Гицу

Секретарул штиинцифик ал Комитетулуй пентру Премиле де Стат але РСС Молдовенешть ын домениул штиинцей ши техничий
Т. Романдаш

ор. КИШИНЭУ

Diploma de laureat al Premiului de Stat al RSS Moldovenești în domeniul științei și tehnicii. Fondul fotografic al AȘCAȘM.